

THE CRISIS OF GLOBALIZATION

Arthur Mihăilă

Lecturer, PhD, "Babeş-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: Globalization is a process of economic, cultural, ideological and political convergence and interconnections between countries and political systems of the world. In the past, those tendencies appeared when one power became a global hegemon. After the dissolution of the east european communist system the U.S.A remained the only global power. This fact made the globalization tendencies to flourish and the western model to be accepted as an ideal standard. In the last years the American hegemony was being challenged by Islamist organizations, China and Rusia. The new tendencies of isolationism and protectionism are a direct consequence of that state of facts. Is this the end of Globalization? This essay seeks to analyze how that trends can affect the future of Globalization.

Keywords: Globalization, Hegemony, Islamism, Isolationism, Protectionism.

Sfârșitul războiului rece și prăbușirea sistemului comunist din Europa de Est au fost interpretate de mulți politologi ca fiind o victorie a democrației liberale. Înfrentarea ideologică dintre sistemul totalitar comunist și democrația de tip liberal estompase toate celelalte conflicte existente pe glob, așa că era normal, ca odată cu dizolvarea lagărului sovietic, Statele Unite ale Americii să se considere învingătoare nu numai din punct de vedere politic ci și din punct de vedere ideologic, economic și cultural. Acest punct de vedere a fost adoptat de unii analiști politici americani, dintre care cel mai entuziast era Francis Fukuyama, care proclama faptul că ideologia liberală și sistemul capitalist de tip vestic sunt perfecte iar evoluția politică și ideologică s-a oprit, toate statele de pe glob urmând să adopte acest standard¹.

În deceniul care a urmat prăbușirii sistemului comunist european, S.U.A. și-a asumat rolul de hegemon global, susținând că este de fapt un polițist mondial care are drept scop protejarea drepturilor omului și rezolvarea pașnică a conflictelor ce ar putea degenera în războaie. Din păcate, de cele mai multe ori, aceste intervenții au vizat doar zone în care existau interese economice sau care nu se aflau în aria de influență a altor state puternice ca Rusia sau China. Iar atunci când unii aliați (ca de pildă Arabia Saudită sau Pakistanul) încălcau drepturile omului aceste încălcări erau tolerate sau considerate un rezultat scuzabil al diferențelor culturale.

Scăderea influenței Rusiei în Europa și în alte zone de pe glob a făcut ca acestea să devină zone de interes din punct de vedere economic pentru S.U.A. și aliații săi. În perioada războiului rece, atât cele două lagăre ideologice cât și alte țări care nu se aliniaseră lor, erau

¹ Fukuyama, Francis, *The End of History and the Last Man*, New York: Free Press, 1992.

izolate nu numai de granițe politice ci și de bariere economice protecționiste. Chiar dacă granițele politice, simbolizate de Zidul Berlinului, se prăbușiseră interesele economice cereau ca și zidurile protecționismului să dispară. Eliminarea acestor bariere a fost favorizată de apariția Internetului care a permis realizarea unei rețele de comunicații ce putea lega toate țările lumii și prin intermediul căreia se puteau stabili mai ușor relații comerciale și se putea răspândi ideologia liberal-democratică. Treptat țările care se desprinseseră din sistemul comunist au început să orbiteze în jurul S.U.A. adoptând regulile politice și regimul democratic. La sfârșitul anilor '90 pentru mulți politologi a devenit evident faptul că sistemul mondial nu mai este bipolar și numai puterea învingătoare se mai poate lăuda cu faptul că are o "sferă de influență".

Expresiile de "polițist mondial", de "ordine politică americană", de "pax americana" sau de "hegemonie americană" au fost folosite în ultimul deceniu al secolului XX pentru a descrie noua ordine mondială iar unii autori au conturat și o teorie a unipolarității, văzută ca un sistem mondial în care o singură putere își impune proiectul politic². Această perspectivă nu era însă congruentă cu ideea victoriei democrației și a drepturilor omului, care implica și egalitatea între țările aflate în sistem. Din această cauză fenomenele specifice noii ordini mondiale au fost desemnate ulterior cu numele de "globalizare" iar impunerea proiectului politic american a devenit "guvernare globală". Acești termeni descriau o tendință culturală și economică specifică perioadei ocolind fenomenul politic caracterizat de către adversarii S.U.A. ca fiind asemănător construirii unui imperiu.

Globalizarea este un proces de interconectare economică, culturală și politică, însoțită și de o ideologie a globalismului³. Ea conduce la o uniformizare culturală și un schimb accelerat al ideilor din toate domeniile. Analizând fenomenul globalizării Barrie Axford observă că acesta nu poate fi înțeles decât dacă facem distincția între conceptele de globalizare, globalism și cel de globalitate⁴. **Globalizarea** poate fi înțeleasă ca fiind un proces sau mai degrabă un complex de procese care se manifestă atât pe plan economic, prin formarea unor rețele comerciale mondiale, cât și pe plan juridic, prin crearea de norme și tratate valide la nivel global, sau politic prin crearea unor instituții globale. **Globalismul** este ideologia care însoțește acest proces și care, pe de o parte dezvoltă o serie de elemente teoretice care justifică necesitatea globalizării, iar pe de altă parte conține și elemente normative, reguli care ar trebui respectate pentru ca acest proces să aibă loc fără a produce crize sau conflicte politice. Globalismul împrumută elemente ale ideologiei liberale considerând că statul mondial trebuie să fie democratic iar economia trebuie să fie o economie de piață bazată pe concurență. Axford observă că un model ideologic concurent este cel al **jihadismului globalist**⁵ care intenționează să impună valorile islamiste la nivel global și care consideră că acest țel este o datorie a fiecărui musulman impusă de Coran. Globalismul este o viziune cu trăsături utopice pentru că minimizează importanța intereselor economice sau a animozităților și conflictelor existente între diferite culturi, religii, state sau ideologii. El se sprijină pe ideologia cosmopolitanismului. **Cosmopolitanismul** este o ideologie, sau teorie care consideră că omenirea este o comunitate care împărtășește aceleași valori morale iar diferențele dintre oameni sunt neesențiale și pot fi depășite prin negocieri pașnice. Uneori adepții cosmopolitanismului susțin că globalizarea nu implică neapărat și dispariția statului național ci mai degrabă adoptarea de către toate statele a unor standarde morale universale și

² A se vedea pentru detalii Hansen, Birthe, *Unipolarity and World Politics: A Theory and its Implications*, London: Routledge, 2011, pp. 5-10 și următoarele.

³ Heywood, Andrew, *Global Politics*, New York: Palgrave Macmillan, 2011, pp. 9-10.

⁴ Axford, Barrie, *Theories of Globalization*, Cambridge: Polity Press, 2013, pp. 19-34.

⁵ Axford, Barrie, *op. cit.*, p. 27.

abandonarea unor practici care încalcă drepturile omului⁶. **Globalitatea** este rezultatul procesului de globalizare, expresia sa ontologică, cuprinzând instituțiile și sistemul socio-politic existent la nivel global. Ea cuprinde atât instituții politice cât și economice sau culturale existente la nivel global. Deci, spre deosebire de globalizare, care este un proces de transformare a structurilor și relațiilor social politice, globalitatea este rezultatul acestui proces.

Profeții globalizării consideră că în viitor statul va deveni o instituție învechită, care se va dizolva, lăsând loc unui sistem politic global în cadrul căreia guvernarea se va face pe baza unor principii democratice. Cei mai mulți autori văd în Națiunile Unite un nucleu al viitorului guvern global. Unii consideră chiar că în viitor cetățenia națională va deveni primată și treptat oamenii din diverse state vor deveni cetățeni globali⁷. Cu toate că globalizarea este prezentată de mulți autori ca fiind un efect al progresului istoric și al evoluției sociale este greu de contestat faptul că S.U.A a fost arhitectul și principalul beneficiar al procesului de globalizare, atât datorită puterii militare și economice prin care putea să își impună deciziile cât și a poziției sale predominante în instituții mondiale ca Organizația Națiunilor Unite, Organizația Mondială a Comerțului, Fondul Monetar Internațional și Banca Mondială⁸.

Globalizarea a fost prezentată deseori ca un rezultat al evoluției inexorabile a umanității care adoptă standardele democratice și economice occidentale conștientă de superioritatea lor. Istoricii și în special cei care au studiat relațiile comerciale, au observat că elemente ale globalizării s-au manifestat și în trecut în condiții similare cu cele de azi. Schimburile economice, culturale și comunicarea între oamenii de știință sau intelectualii din diverse zone ale lumii civilizate au fost mai accentuate în perioadele de dominație a unor imperii cu ambiții de hegemonie globală. Perioada de înflorire a Imperiului Roman sau cea în care Imperiul Britanic s-a extins în Asia, Africa, Australia și America se aseamănă în multe privințe cu cea actuală. Unii autori merg chiar mai departe concepând procesul globalizării ca un fenomen oscilant care revine periodic. Preluând o idee a lui Immanuel Wallerstein, care vedea istoria omenirii ca o succesiune de cicluri ale ordinii instaurate de imperii mondiale și întrerupte de perioade de anarhie, Andre Gunder Frank și Barry K. Gills consideră că tendințele globalizării pot fi observate în mai multe momente din istorie în care un imperiu a reușit să își impună hegemonia. Istoria este de fapt o alternanță între perioade de leadership hegemonic și perioade de rivalitate între puteri care se luptă pentru supremație⁹. Caracteristica definitorie a perioadelor în care se manifestă tendințe sau procese de globalizare nu este o aderare voluntară a țărilor la rețeaua globală ci o impunere a unor standarde de către imperiul mai puternic. Deschiderea și dizolvarea parțială a granițelor statale este rezultatul unui dezechilibru evident de forțe. Cei doi autori descriu fenomene similare cu cel al globalizării începând cu perioada de înflorire a unor civilizații dominante din lumea antică de acum 5000 de ani.

Chiar dacă nu acceptă faptul că înainte de epoca modernă au existat fenomene de globalizare cei mai mulți autori sunt de acord că perioada de expansiune și de dominație a

⁶ A se vedea în acest sens Appiah, Kwame Anthony, *Cosmopolitanism: Ethics in a World of Strangers*, New York: W.W. Norton & Co., 2006; și *The Honor Code: How Moral Revolution Happen*, New York: W.W. Norton & Co., 2010.

⁷ Pentru o prezentare detaliată a teoriilor cetățeniei globale vezi Carter, April, *The Political Theory of Global Citizenship*, London: Routledge, 2001.

⁸ Heywood, Andre, op. cit., p. 18.

⁹ Frank, Andre Gunder; Gills, Barry K, *The 5,000-year World System: An Interdisciplinary Introduction* în Andre Gunder Frank and Barry K. Gills (eds.), *The World System: Five Hundred Years or Five Thousand?*, New York: Routledge, 1993, pp. 3-58. Aceași teză este detaliată în mai multe articole ale lui Andre Gunder Frank reunite în Sing C. Chew; Pat Lauderdale (eds), *Theory and Methodology of World Development: The Writings of Andre Gunder Frank*, New York: Palgrave Macmillan, 2010.

Imperiului Britanic prezintă trăsături asemănătoare cu cea actuală. Începând cu secolul al XVII-lea Marea Britanie a reușit să își extindă direct sau indirect puterea asupra unei mari părți a globului. Ea a colonizat nordul Americii și a transformat Canada, Australia, Noua Zeelandă și Africa de Sud în dominioane. O parte din Asia (teritoriile Indiei, Pakistanului, Bangladeshului, Burma, Malaezia, Singapore, etc.), din Africa de Vest precum și un mare număr de insule au devenit colonii britanice. Imperiul Britanic își exercita influența și în alte zone ale globului care nu erau dominate direct cum era de pildă China. La sfârșitul secolului XIX imperiul Britanic domina direct 25% din teritoriul mondial și 25% din populația globului și influența indirect numeroase alte zone. Această dominație era completată de impunerea unui sistem economic de tip liberal și de răspândirea standardelor culturale britanice. Datorită faptului că în această perioadă fermentul globalizării era de origine britanică unii autori au numit acest proces ”anglobalizare”¹⁰. Procesul de globalizare a civilizației britanice ce părea a fi ireversibil a fost încetinit în perioada de după Primul Război Mondial și s-a dezintegrat total după Cel de-al Doilea Război Mondial. Prăbușirea atât de rapidă a sistemului politic global britanic ne face conștienți de faptul că procesul de globalizare nu este permanent iar superficialitatea fenomenelor de globalizare, atunci când valorile occidentale nu reușesc să afecteze decât la suprafață culturile ostile valorilor democratice, poate conduce oricând la un colaps a sistemului global și la o întoarcere la perioada de izolare.

Spre deosebire de perioada imediat următoare războiului rece, când expansiunea americană și răspândirea valorilor democratice păreau de neoprit, în momentul de față aceste fenomene par să fi ajuns în impas așa că mulți analiști văd în dificultățile apărute un preambul al deglobalizării. S.U.A., care ar fi putut să impună în restul lumii valorile democratice, trece printr-o perioadă dificilă, dominația și modelul său politico-cultural fiind contestate cu succes în unele zone ale globului. Centre de putere rivale revendică sfere de influență și propun modele politice alternative și ne putem întreba dacă în acest moment ne confruntăm cu o criză a globalizării și cu o tranziție de la unipolaritate la multipolaritate. O privire în trecut demonstrează că întotdeauna fenomenele de globalizare sunt strâns legate de apariția unei hegemonii așa că pierderea puterii globale de către S.U.A. pare să fie doar un preambul al unei noi epoci a izolării și a conflictelor politice și ideologice.

În momentul de față globalizarea reprezentată de modelul occidental care se sprijină pe puterea S.U.A. este contestată de trei modele alternative, susținute de centre de putere rivale, care nu contestă doar hegemonia americană ci și modelul democratic occidental și sistemul de drepturi ale omului promovat de acesta.

Cele mai agresive atacuri la adresa globalizării și a proiectului politic occidental vin din partea statelor islamice. Civilizația occidentală nu a fost acceptată în zonele în care tradițiile și religia islamică au o pondere importantă. Spre deosebire de celelalte state care, chiar atunci când sunt dictaturi sau state autoritare, susțin că sunt democratice, multe state islamice consideră democrația un regim degenerat care promovează corupția și imoralitatea.

Bernard Lewis observă că dintre cele 46 de state care au organizat Conferința Islamică doar unul, Republica Turcă, poate fi considerat un stat democratic dacă îi aplicăm standardele occidentale¹¹. Iar în lumina ultimelor evenimente din Turcia observăm că și acest stat tinde, în momentul de față, să renunțe la o serie dintre principiile democrației preferând în schimb, cel puțin la nivel declarativ, o întoarcere la legea Șaria. În cazul statelor islamice care au adoptat

¹⁰ Vezi de pildă o analiză în acest sens la Ferguson, Niall, *Empire: The Rise and Demise of the British World Order and the Lessons for Global Power*, New York: Basic Books, 2003.

¹¹ Lewis, Bernard, *Faith and Power: Religion and Politics in the Middle East*, New York, Oxford University Press, 2010, p. 55.

sisteme electorale democratice, cum este de pildă cazul Pakistanului, încălcările drepturilor omului și abuzurile împotriva celor care nu sunt de religie musulmană sunt des întâlnite iar populația este de cele mai multe ori ostilă față de democrație. Un sondaj recent efectuat de Fundația Pew arată că 84% din populația Pakistanului dorește adoptarea legii Șaria¹². Rezultate asemănătoare pot fi constatate și în cazul altor state islamice: 91% dintre irakieni, 89% din palestinieni, 83% dintre marocani, 74% dintre egipteni. 86% dintre malaiezieni, 77% dintre tailandezi, 72% dintre indonezieni, etc, doresc instaurarea legii Șaria. Surprinzător este faptul că, deși într-o proporție mai mică, această tendință se întâlnește și fostele state sovietice cu populație musulmană (35% în Kirghizstan și 27% în Tadjikistan). O parte a Ceceniei s-a declarat în 2007 emirat iat în 2014 a aderat la ISIS, proclamându-se provincie caucaziană a acestui stat islamic.

Cauzele acestui fenomen nu pot fi determinate cu exactitate. Respingerea democrației pare să fie de multe ori un rezultat al sentimentelor naționaliste și o reacție la neocolonialismul promovat de statele occidentale. Pătrunderea corporațiilor din Vest pe piața internă a altor state a dus la eliminarea celor mai importanți agenți economici locali, care nu puteau concura cu coloșii occidentali. Sentimentele de ostilitate față de politica economică occidentală au făcut ca unele forțe politice considerate până atunci de mică importanță, cum este de pildă Frăția Musulmană, să câștige teren și să fie considerate o soluție salvatoare.

Expansiunea economică a occidentului în fostele state comuniste din Europa Centrală și de Est a fost favorizată de faptul că aceste state considerau că modelul politic occidental era superior iar în perioada războiului rece Occidentul a dus un război propagandistic intens pentru răspândirea valorilor democratice în această zonă. Adoptarea acestor valori a fost facilitată și de faptul că în perioada anterioară comunismului cele mai multe state europene adoptaseră democrația preluând modelul francez sau britanic. Spre deosebire de aceste state, în zona islamică nu au fost făcute eforturi propagandistice importante. Valorile occidentale au fost acceptate de către europeni și datorită faptului că aceste state erau creștine și cultura locală avea multe puncte în comun cu cultura occidentală.

Spre deosebire de Europa, zona Orientului Mijlociu și zonele asiatice în care s-a dezvoltat civilizația islamică, sunt mai sărace iar cultura tradițională și religia au o influență mai mare aici. Nivelul ridicat al analfabetismului și numărul mare de persoane lipsite de educație fac ca populația să poată fi manipulată cu mai multă ușurință. În plus religia islamică promovează multe convingeri contrare valorilor democratice și liberale. Teza inferiorității femeii și o morală care nu acceptă drepturile altor religii sau ale unor minorități sunt desprinse din textele religioase ale Islamului și deci nu pot fi contestate. Chiar de la început creștinismul a promovat un model politic al separației între biserică și stat pe când islamul pleacă de la principiul contopirii politicii cu religia¹³. Acest principiu presupune impunerea de către stat a moralei și sistemului legislativ promovate de Coran sub denumirea de legea Șaria. O datorie religioasă impusă de Coran este cea de exterminare a celorlalte religii și de extindere a Islamului la nivel mondial. Din această cauză preceptele jihadismului islamic nu pot fi combătute cu ușurință fără a ataca totodată și religia islamică. Diferențele culturale dintre lumea islamică și cea occidentală fac ca valorile occidentale să pară străine. Ostilitatea față de aceste valori și față de agresivitatea economică a capitalismului vestic au determinat multe state să considere că varianta panislamismului este viabilă și chiar să accepte posibilitatea unei variante de Califat. Ideea califatului a fost amintită chiar și de către suporterii președintelui turc Erdovan, care doresc ca Turcia să se afle în fruntea lumii islamice. Totuși, rivalitatea și conflictul permanent dintre cele două mari ramuri ale islamului, suniții și

¹² <http://www.pewforum.org/2013/04/30/the-worlds-muslims-religion-politics-society-beliefs-about-sharia/>

¹³ Lewis, Bernard, *The Political Language of Islam*, Chicago: The University of Chicago Press, 1988, p. 2.

șiiții, precum și dintre diversele state care doresc să se plaseze în fruntea Califatului, face ca lumea musulmană să nu acționeze unitar. Diversele rivalități între statele care au această confesiune îi fac pe mulți experți să se îndoiască de viabilitatea proiectului Califatului. Totuși trebuie remarcat faptul că în mai multe ocazii statele musulmane au făcut front comun în fața Occidentului care încerca să impună unele standarde democratice. Ostilitatea față de valorile americane a făcut ca încercările de impunere a democrației în Afghanistan, Irak sau Siria să eșueze complet. În plus, unii aliați de bază ai S.U.A., cum sunt Arabia Saudită și Pakistanul, practică o politică duplicitară susținând că se află în tabăra occidentală dar sprijinind mai mult sau mai puțin deschis forțele islamiste care contestă democrația. Unii autori, dintre care se remarcă Samuel Huntington¹⁴, consideră că civilizația islamică și cea occidentală au valori atât de diferite încât conflictul dintre ele era inevitabil.

Un alt pol de putere care a început să se afirme tot mai pregnant în perioada care a urmat crizei economice din 2008 este cel reprezentat de China și țările satelit care se află în sfera sa de influență. Criza economică ce a afectat lumea occidentală a avut un efect benefic asupra unor țări cum sunt China, Vietnamul și Turcia, țări care produceau bunuri comerciale ieftine care au avut căutare în acea perioadă, chiar dacă de multe ori nu erau de calitatea celor produse de țările vestice. Ascensiunea economică a Chinei a fost favorizată și de faptul că multe companii multinaționale și-au mutat fabricile de producție sau asamblare în această țară. China avea marele avantaj al unei forțe de muncă ieftine dar calificate și a stabilității economice conferite de regimul comunist¹⁵. Aceleași atuuiri au funcționat și în cazul altui aliat comunist al Chinei - Vietnamul. Nivelul ridicat al creșterii economice a Chinei care s-a menținut la peste 10% într-o perioadă în care statele occidentale aveau o creștere negativă i-a făcut pe mulți să considere că în deceniile următoare acest stat va depăși ca produs național brut și ca putere economică S.U.A. și deci are șanse să preia rolul de hegemon mondial. Faptul că China este un stat comunist a facilitat alocarea unei părți importante din bugetul național pentru dezvoltare. În anii crizei economice China a investit o parte din produsul intern brut în Occident și a cumpărat resurse minerale în Africa și alte părți ale lumii, profitând de prețurile mici specifice perioadei. Ambiția Chinei de a juca un rol mai important din punct de vedere economic s-a tradus și în alte inițiativă printre care se numără de pildă înființarea Băncii de Investiții în Infrastructura din Asia¹⁶.

În ultimii ani expansiunea economică a fost completată de expansiunea politică și teritorială. China a început să negocieze de pe poziții de forță cu statele din regiune revendicând întreaga regiune maritimă din Marea Chinei de Sud și de Est și construind baze militare pe insule artificiale din această regiune. Chiar dacă nu se află în conflict cu S.U.A., China este statul care sprijină pe câțiva dintre adversarii cei mai importanți ai acestei țări printre care se numără și Iranul, Coreea de Nord și unele state din Africa. Recent președintele Xi Jinping a declarat că China trebuie să preia din nou poziția de putere dominantă în Asia. Datorită dificultăților cu care se confruntă în alte zone ale lumii S.U.A. pare să nu fie capabilă să se opună pretențiilor chineze iar protestele sale anemice în fața expansiunii chineze nu sunt însoțite nici de eforturi diplomatice și nici de presiuni militare.

Conștienți de faptul că pe plan economic China pare să câștige teren în fața S.U.A., unii oameni politici americani, printre care și președintele Trump, militează pentru impunerea unor bariere vamale protecționiste pentru bunurile provenite din China și pentru suprataxarea companiilor americane care preferă să producă sau să asambleze bunuri în această regiune.

¹⁴ Huntington, Samuel P., *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, New York: Simon & Schuster, 1998.

¹⁵ În perioada marii crize economice din 1929-1934 un alt stat comunist, U.R.S.S. nu a fost afectat de criză datorită stării de izolare și a regimului autarhic.

¹⁶ Beeson, Mark; Bisley, Nick (eds), *Issues in 21st Century World Politics*, 3rd Ed., London: Palgrave, 2017, p. 17.

Măsura preconizată nu pare să fie viabilă pentru că producerea acestor bunuri pe teritoriul american, în condițiile în care salariile muncitorilor sunt în multe cazuri de 10 ori mai mari decât cele ale chinezilor, ar dezavantaja net corporațiile americane față de cele din alte state care continuă să producă bunuri cu forță de muncă ieftină.

Pretențiile de dominație globală ale Chinei sunt însă exagerate. Acest stat, devenit o uriașă fabrică de asamblare pentru produsele economice occidentale, dă semne de încetinire a creșterii economice și încă mai are mult până va ajunge din urmă din punct de vedere militar S.U.A. Cu toate acestea, datorită faptului că este un stat comunist, el nu poate fi înglobat în sistemul politic global democratic. Pretențiile de suveranitate locală nu pot fi combătute de țările occidentale marcate de crize economice, politice și ideologice așa că globalizarea pare să se fi oprit definitiv la granița sferei de influență a Chinei.

O altă amenințare pentru globalizare este cea care vine din partea Rusiei. La sfârșitul anilor '90 Rusia părea să fi devenit o putere de mâna a treia, un stat aflat în derivă care a ratat șansa de a adopta un regim democratic, alunecând din nou spre autoritarism. Louis D. Sell remarcă faptul că o parte din vină pentru revenirea la autoritarism o poartă și S.U.A. care nu a știut să exploateze sentimentele proamericane existente în momentul căderii comunismului și nu a colaborat cu liderii politici ruși pentru instaurarea democrației, lăsând această țară să plutească în derivă și să cadă pradă grupării antioccidentale condusă de Vladimir Putin¹⁷. Faptul că economia rusă se bazează în mare parte pe exportul de resurse naturale și nu pe cel de produse finite a făcut ca Rusia să nu fie afectată la fel de mult ca statele occidentale de criza economică. În perioada anilor 2012-2013 Rusia a început din nou să intervină în politica mondială afirmându-și dorința de a reveni la statutul anterior. Ea a profitat de faptul că relațiile S.U.A. cu statele din Orientul Mijlociu s-au deteriorat pentru a câștiga teren în aceste zone aflate înainte sub influența sovietică. Trupele rusești au intervenit alături de alte puteri în Siria situându-se de partea lui Bashar al-Assad. Diplomația rusă a reluat legăturile cu Iranul iar în momentul în care relațiile americano-turce păreau să treacă printr-o criză. Între turci și ruși a avut loc o apropiere care nu părea posibilă cu puțin timp în urmă. La fel ca și în cazul Chinei, Rusia nu are forța de a și recâștiga statutul de al doilea pol dominant al lumii. Cu toate acestea ea poate să își creeze o sferă proprie de influență coalizând în jurul ei unele state nemulțumite de politica americană.

Concluzii

Evenimentele politice din ultimii ani demonstrează că procesul de globalizare se află într-un impas. Criza produsă de războiul din Siria și valul de refugiați sirieni a dat naștere, atât în Europa cât și în S.U.A., unor sentimente izolaționiste și a dus la creșterea importanței politice a grupărilor populiste cu accente xenofobe. Statele occidentale ar trebui însă să fie conștiente de faptul că izolarea și protecționismul nu pot duce decât la o nouă eră a războiului rece, de data asta nu bipolar ci multipolar. La fel de evident este faptul că globalizarea nu poate avea succes într-o lume în care există mai multe sisteme politice dintre care unele sunt antidemocratice. Pentru depășirea crizei este necesar ca S.U.A., care încă dorește să își păstreze poziția de hegemon, să desfășoare o politică activă dar pașnică de promovare a democrației și a drepturilor omului în zonele dominate de sisteme autoritare și totalitare. Această inițiativă trebuie însă completată și de o politică economică generoasă, care să nu conștie într-o variantă modernă a colonialismului ci într-o colaborare bazată pe principiul egalității și al sprijinirii dezvoltării zonelor sărace. Chiar dacă pe termen scurt interesele economice americane ar fi afectate de

¹⁷ Sell, Louis D., "The Rise of New Russia" în *The Foreign Service Journal* la <http://www.afsa.org/rise-new-russia>, consultat în 4. 05. 2017.

această perspectivă, câștigul pe termen lung ar fi instaurarea unui sistem global democratic care ar satisface toate statele. Acest ideal poate părea utopic în momentul de față însă este singura alternativă care ne-a rămas la o lume sfâșiată și dominată de conflicte.

BIBLIOGRAPHY

- Appiah, Kwame Anthony, *Cosmopolitanism: Ethics in a World of Strangers*, New York: W.W. Norton & Co., 2006
- Appiah, Kwame Anthony, *The Honor Code: How Moral Revolution Happen*, New York: W.W. Norton & Co., 2010.
- Axford, Barrie, *Theories of Globalization*, Cambridge: Polity Press, 2013.
- Beeson, Mark; Bisley, Nick (eds), *Issues in 21st Century World Politics*, 3rd Ed., London: Palgrave, 2017.
- Carter, April, *The Political Theory of Global Citizenship*, London: Routledge, 2001.
- Ferguson, Niall, *Empire: The Rise and Demise of the British World Order and the Lessons for Global Power*, New York: Basic Books, 2003.
- Frank, Andre Gunder; Gills, Barry K. (eds.), *The World System: Five Hundred Years or Five Thousand?*, New York: Routledge, 1993.
- Fukuyama, Francis, *The End of History and the Last Man*, New York: Free Press, 1992.
- Hansen, Birthe, *Unipolarity and World Politics: A Theory and its Implications*, London: Routledge, 2011.
- Heywood, Andrew, *Global Politics*, New York: Palgrave Macmillan, 2011.
- Huntington, Samuel P., *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, New York: Simon & Schuster, 1998.
- Lewis, Bernard, *Faith and Power: Religion and Politics in the Middle East*, New York, Oxford University Press, 2010.
- Lewis, Bernard, *The Political Language of Islam*, Chicago: The University of Chicago Press, 1988.
- Sell, Louis D., "The Rise of New Russia" în *The Foreign Service Journal* la <http://www.afsa.org/rise-new-russia>, consultat în 4. 05. 2017.
- Sing C. Chew; Pat Lauderdale (eds), *Theory and Methodology of World Development: The Writings of Andre Gunder Frank*, New York: Palgrave Macmillan, 2010.